

**UNIVERSITATEA „ȘTEFAN CEL MARE” SUCEAVA
FACULTATEA DE LITERE ȘI ȘTIINȚE ALE
COMUNICĂRII**

**DOMENIUL FUNDAMENTAL: ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL DE DOCTORAT: FILOLOGIE**

TEZĂ DE DOCTORAT

**CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
Prof. univ. dr. Ion-Horia BÎRLEANU**

**DOCTORAND:
Carmen-Maria CITIRIGĂ
(căs. ȚEPEȘ)**

SUCEAVA, 2024

**UNIVERSITATEA „ȘTEFAN CEL MARE” SUCEAVA
FACULTATEA DE LITERE ȘI ȘTIINȚE ALE
COMUNICĂRII**

**DOMENIUL FUNDAMENTAL: ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL DE DOCTORAT: FILOLOGIE**

TEZĂ DE DOCTORAT

**TOPONIMIA DE PE
VALEA RÂULUI BISTRICIOARA**

Rezumat

**CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
Prof. univ.dr. Ion-Horia BÎRLEANU**

**DOCTORAND:
Carmen-Maria CITIRIGĂ
(căs. ȚEPEȘ)**

SUCEAVA, 2024

CUPRINS

CUVINTE CHEIE	6
CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT	8
Structurarea conținutului tezei de doctorat	10
Concluzile cercetării	16
Câmpul toponimic al pârâului Grasu	18
Câmpul toponimic al râului Bistricioara	19
Câmpul toponimic al oronimului Grințieș	20
BIBLIOGRAFIE	21
ANEXE	30

CUVINTE CHEIE

toponimie, anchetă toponimică câmpuri toponimice, Bistricioara, Transilvania, Moldova, Harghita, Neamț, Bilbor, Borsec, Corbu, Tulgheș, Grințieș, Ceahlău, polarizare toponimică, toponime minore, toponime majore, oronime, oiconime, hidronime, termeni entopici, etimologie, antroponimie.

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

INTRODUCERE

.....Eroare!

Marcaj în document nedefinit.

CAPITOLUL I. VALEA BISTRICIOAREI – ISTORIE ȘI SOCIETATE

.....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

I.1. Introducere. Aspecte istorico-demograficeEroare! Marcaj în document nedefinit.

I.1.1. Comuna BilborEroare! Marcaj în document nedefinit.

I.1.2. Orașul BorsecEroare! Marcaj în document nedefinit.

I.1.3. Comuna Corbu.....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

I.1.4. Comuna Tulgheș.....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

I.1.5. Comuna Grințieș.....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

I.1.6. Comuna Ceahlău.....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

CAPITOLUL II. MIJLOACE DE FORMARE A TOPONIMELOR COMPUSE PE VALEA RÂULUI BISTRICIOARA

.....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

II.1. Introducere. Aspecte metodologice. Succintă prezentare a cadrului istoric și demografic.Eroare! Marcaj în document nedefinit.

II.2. Primele toponime în regiunea văii BistricioareiEroare! Marcaj în document nedefinit.

CAPITOLUL III. TIPURI DE TOPONIME

.....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

III.1. Toponimele simpleEroare! Marcaj în document nedefinit.

III.2. Toponimele compuse.....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

CAPITOLUL IV. TEORIA CÂMPURILOR TOPONIMICE CU APLICAȚIE ASUPRA

...Eroare! Marcaj în document nedefinit.

IV.1. Introducere. Aspecte teoretice și metodologiceEroare! Marcaj în document nedefinit.

IV.2. Toponime rezultate în urma proceselor de diferențiere și polarizare toponimicăEroare! Marcaj în document nedefinit.

IV.2.1. Câmpul toponimic al hidronimului BistricioaraEroare! Marcaj în document nedefinit.

IV.2.2. Câmpul toponimic al oronimului GrințieșEroare! Marcaj în document nedefinit.

IV.2.3. Câmpul toponimic al oronimului Ceahlău..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

IV.2.4. Alte câmpuri toponimice formate în arealul hidrografic al râului Bistricioara
..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

ANEXE

..... **Eroare!**

Marcaj în document nedefinit.

Câmpul toponimic al pârâului Grasu 18

Câmpul toponimic al râului Bistricioara 19

Câmpul toponimic al oronimului Grințieș..... 20

CAPITOLUL V. DICȚIONAR TOPONIMIC AL BAZINULUI HIDROGRAFIC AL RÂULUI BISTRICIOARA

..... **Eroare! Marcaj în**

document nedefinit.

Abrevieri..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

BIBLIOGRAFIE21

I. IZVOARE 21

II. LITERATURĂ DE SPECIALITATE..... 23

III. LUCRĂRI GENERALE..... 27

Concluzii16

Structurarea conținutului tezei de doctorat

Prin intermediul acestei teze de doctorat, am dorit să subliniem importanța toponimiei în lingvistică și cercetarea științifică în domeniu, cu accent pe evoluția acestui domeniu în România. Studiile toponimice au început să prindă contur la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, evidențiind importanța numelor de locuri în evidențierea evenimentelor istorice și a legăturilor lingvistice. Primele dicționare topografice și statistice ale României au fost elaborate în acest context. Nu am fi putut trece cu vederea faptul că interesul pentru toponimie a crescut în perioada de după Marea Unire, odată cu înființarea Muzeului Limbii Române la Cluj. Filologii de seamă precum Nicolae Drăganu, Dimitrie Macrea, Emil Petrovici, Sever Pop, Ștefan Pașca, Theodor Capidan, Alexandru Procopovici, Ion Aurel Candrea au contribuit la dezvoltarea studiului lexicografic al toponimiei. O contribuție semnificativă la cercetarea toponimiei în România a venit și din partea lingvistului Ovid Densușianu, care a susținut cursuri universitare pe această temă. În perioada post-1989, au apărut dicționare toponimice importante, sub egida Academiei Române, acoperind multe regiuni geografice ale țării.

Teza noastră de doctorat se axează pe cercetarea toponimiei din bazinul hidrografic al râului Bistricioara, cuprinzând comunele Bilbor, Corbu, Tulgheș, Grințieș, Ceahlău și orașul Borsec. Am dorit să arătăm importanța anchetelor toponimice directe pe teren, folosind materiale lingvistice, chestionare toponimice, hărți topografice și documente vechi pentru a analiza toponimele majore și minore din această regiune. Studiul se dorește a fi o analiză lingvistică și istorico-geografică a toponimiei din această zonă, având la bază cunoștințele dobândite în timpul formării academice la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava sub îndrumarea prof. univ. dr. Ion-Horia Birleanu, prilej cu care ne manifestăm profunda grațitudine și deplină considerație pentru toate activitățile de îndrumare și nu numai.

Lucrarea noastră este structurată în cinci capitole, primele patru dintre ele constituind un preambul pentru rezultatul cercetării, prezentat în capitolul cinci.

În **primul capitol**, am prezentat aspectele istorico-demografice ale localităților situate pe cursul râului Bistricioara. Râul Bistricioara, avându-și izvoarele în munții Călimani, străbate munții Giurgeului, Ceahlăului și Bistriței și se varsă în Lacul „Izvorul muntelui” sau în Bistrița, în funcție de precipitații și debit. Prezența umană este atestată încă din preistorie, iar valea a servit drept trecătoare dinspre Moldova către Podișul Transilvaniei, având de-a lungul timpului un rol strategic. Ciobanii ardeleni numiți țuțuieni, negustorii și alte categorii sociale au folosit această zonă pentru transhumanță, comerț și migrație, având în vedere că existau trasee importante care făceau conexiunea între Transilvania și Moldova.

Mărturiile arheologice includ vestigii din paleoliticul superior și epipaleolitic, iar artefacte din bronz, aferente perioadei clasice dacice, au fost descoperite în diverse locuri de pe cursul râului.

În Evul Mediu, mongolii au invadat zona în 1241-1242 și astfel au avut loc mai multe lupte împotriva tătarilor. Valea a devenit parte a importantei trecători dintre Moldova și Transilvania, iar în secolul al XV-lea, Moldova și-a stabilit granițele la "cumpăna apelor".

Ștefan cel Mare a contracarat expansiunea Ungariei, iar luptele pentru controlul trecătorii au continuat și în perioada modernă. În 1467, Ștefan cel Mare a învins trupele regelui Matei Corvin, iar în 1470, Petru Aron a încercat o acțiune similară, dar a fost înfrânt. Ulterior, Petru Rareș a avut conflicte în Transilvania, iar în 1527 a intrat în secuime prin pasurile Bicaz și Tulgheș. În 1600, Mihai Viteazul a abolit vămile din trecătorile Tulgheș și

Bicaz. Disputele privind granița între Moldova și Transilvania au continuat și în secolul al XVIII-lea.

Maria Tereza a obținut o porțiune de teritoriu în 1769, dar aceasta a condus la migrații masive ale românilor ardeleni în Moldova. Așezările din valea Bistricioarei au evoluat de-a lungul timpului, influențate de factori precum relieful, apa, pădurea și condițiile climatice. Agricultură predominantă este una de subzistență, adaptată la condițiile locale.

Râul Bistricioara izvorăște din Bilbor, localitate situată în nordul județului Harghita, iar "Spovedaniile" lui O.C. Tăslăuanu oferă o imagine detaliată și emoționantă a satului său natal, așezat pe crestele Carpaților. În începuturi, legendele împrumuesc istoria localității, sugerând existența unor personaje precum haiducul Vasile cel Mare. Cercetătorii presupun prezența unei populații de slavi sau români cu toponime moștenite de la slavi.

Despre începuturile satului, se spune că a fost fondat de pribegi, atrași de locul lângă graniță și ferit de autorități. Deși cercetări arheologice nu s-au realizat, se crede că zona era acoperită de pădure sălbatică.

Bilborul a fost împărțit între comunele Ditrău și Lazarea în 1778. În 1785, satul a fost implicat în răscoala lui Horea, iar în 1795-1797, s-a construit biserica veche, având caracteristici arhitecturale moldovenești și ardelenesti. Localitatea a cunoscut diverse schimbări de denumiri de-a lungul timpului.

În perioada 1813-1816, oamenii din Bilbor au emigrat în Moldova din cauza condițiilor dificile de trai. La 1848, un grup de bilboreni a participat la lupta de la Voivodeni în timpul Revoluției.

Personalitatea marcantă a satului a fost Octavian Codru Tăslăuanu, născut în 1876, scriitor, publicist, om politic și militant pentru unitatea națională. În timpul Primului Război Mondial, populația a fost nevoită să plece în pribegie, iar la întoarcere a găsit gospodăriile distruse. Tăslăuanu a fost una dintre cele mai importante figuri ale comunității, având un rol activ în promovarea culturii și identității naționale.

În perioada interbelică, Bilborul a cunoscut o dezvoltare economică din activități precum exploatarea lemnului și creșterea animalelor. Au existat fabrici de cherestea și ateliere de prelucrare a lemnului, lânii, inului, dar și de arderea varului. După război, comunitatea a suferit modificări și schimbări semnificative sub regimul comunist, multe din activitățile meșteșugărești dispărând.

O altă localitate întâlnită pe cursul Bistricioarei este Borsec, actualmente cu statut de oraș și stațiune balneoclimaterică de interes național. Denumirea Borsec este strâns legată de o legendă locală care face trimitere la apele minerale binefăcătoare numite și "borviz" (apă care bolborosește din pământ). Conform legendei, un cioban din Săliștea Sibiului ajuns întâmplător pe aceste meleaguri, suferind fiind, s-a vindecat aici prin băi și consum de apă minerală.

Cercetările arheologice evidențiază prezența romană prin descoperirea de monede și podoabe în zonă, după cucerirea din 106. În 1790, apare mențiunea "Poiana Borsec" pe o hartă austriacă, iar în 1826 zona este recunoscută ca stațiune de odihnă și tratament, apă ajungând până în Viena și Budapesta. Exploatarea apei minerale începe în jurul anului 1805, iar în 1826 Borsec devine o stațiune renumită pentru efectele curative. În perioada 1848, Borsec a fost vizitată de revoluționari moldoveni, iar în jurul anului 1900, stațiunea era frecventată de personalități precum Mihai Eminescu și Vasile Alecsandri.

În perioada interbelică, Borsec devine o destinație exclusivistă, fiind vizitată de numeroase personalități, printre care și prințul moștenitor Carol. La 1954, Borsecul de Sus și Borsecul de Jos se unifică pentru a forma orașul Borsec, dar în 1956 cătunul Capul Corbului este inclus în comuna Corbu. Din 1968, Borsec devine un oraș al județului Harghita. Astăzi, Borsecul luptă să-și recâștige strălucirea de odinioară, dar și să-și mențină supremația pe piața apelor minerale.

Cea de-a treia localitate pe care Bistricioara o întâlnește în drumul spre vărsare este Corbu, comună situată pe cursul mijlociu. Deși nu au fost efectuate cercetări arheologice sistematice, descoperirile arheologice din zonele învecinate indică existența unor comunități umane vechi pe acest teritoriu. În documente vechi, aflate în arhivele statului, se menționează că domeniul din munți a fost inițial domnesc și apoi mănăstiresc, cu hotare și conflicte între mănăstiri.

Legenda spune că numele Corbu ar proveni de la un comandant de oaste maramureșean. În secolul al XVII-lea, apar mențiuni despre toponimul Valie Korbului. Popularea comunei a avut un impuls semnificativ după răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan în 1784.

Familii care s-au stabilit în Corbu au fost direct implicate în evenimentele istorice marcante din zonă, inclusiv la construirea unei biserici în 1839, incendiată în Primul Război Mondial. Comuna Corbu a avut parte de mai multe schimbări administrative, chiar și de o perioadă în care a aparținut de Tulgheș.

În timpul ocupației hortyste în anii 1940-1944, locuitorii români au suferit reprimări, iar preotul Alexandru Cojocariu, personalitate marcantă a comunei, a fost condamnat la închisoare. Localitatea a fost martoră a luptelor din cel de-al Doilea Război Mondial.

În perioada postbelică, Corbu a cunoscut o dezvoltare demografică și economică mai accelerată, iar în prezent, locuitorii sunt implicați în activități agricole, exploatarea lemnului și turism. Printre oamenii de cinste ai comunei se numără juristul Valer Dorneanu, președinte al Camerei Deputaților și membru al Curții Constituționale a României.

Aflată tot pe cursul mijlociu al Bistricioarei, comuna Tulgheș a fost o veche localitate românească, cu istorie în Moldova lui Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare. Dovezi precum hărți vechi, scrierile lui Dimitrie Cantemir și mărturiile arheologice atestă locuirea încă din neolitic și epoca bronzului.

Un document din 1604 reprezintă prima mențiune oficială a toponimului Tulgheș, inițial ca hotar de moșie, mai apoi fiind menționat din nou în documente de la 1629. Localitatea a trecut prin diverse stadii, de la domeniu domnesc la mănăstiresc, până a devenit comună chezaro-crăiască sub dominația austriacă în 1769.

În perioada 1800-1815, Tulgheșul a avut o parohie unită și s-a construit o biserică de lemn. În secolul al XIX-lea, Tulgheșul a fost parte a Ocolului Gurghiu, iar la 1862 a devenit comună a județului Harghita, cuprinzând satele Balaszpatak, Danduj, Markpatak, Prisecani.

În timpul Primului Război Mondial, Tulgheșul a fost martor la lupte intense, iar trupele române au trecut prin zona sa în drumul lor spre Transilvania.

În perioada interbelică, Tulgheșul a cunoscut o dezvoltare industrială, cu fabrici de cherestea și un intens comerț cu lemne, sprijinit de comunitatea evreiască. S-a construit o sinagogă, iar în 1928 s-au găsit 66 de morminte de soldați români în zona bisericii vechi.

Pe parcursul secolului XX, Tulgheșul a suferit schimbări administrative și tot aici s-au născut personalități care au avut un impact notabil în istoria României, precum Alexandru Nicolescu și Ion Minea.

Aflată pe cursul inferior al râului Bistricioara, comuna Grințieș, situată în Carpații Moldo-Transilvani este o localitate de graniță între Moldova și Ardeal, în care există urme de locuire încă din epoca paleoliticului. Comuna a fost inițial locuită de păstori, iar primele comunități au format-o aceștia, alături de călugări și sihaștri.

În Evul Mediu, regiunea a fost un refugiu pentru români în perioada marilor migrații, iar ulterior s-au format mici comunități de păstori, călugări și locuitori ai mănăstirilor. Toponimia regiunii are rădăcini istorice adânci și indică prezența acestor comunități.

Comuna Grințieș a fost parte a Țării Hangului, iar locuitorii erau păstori, ciobani, tăietori de lemne și plutași. Toponimul Grințieș se presupune că provine de la termenul german „Die Grentze”, semnificând graniță, introdus de locuitorii austrieci în perioada

Imperiului Habsburgic. Teritoriul comunei a fost de-a lungul timpului în posesia diferiților stăpâni, inclusiv Cantacuzinii și mai târziu familia Sturdza. După falimentul Cantacuzinilor, moșiile au fost preluate de familia Sturdza, iar după reforma agrară din 1864, terenurile au fost împărțite țăranilor.

În secolul al XIX-lea, satele din zonă au suferit modificări, iar noile așezări s-au dezvoltat mai ales în zonele mai joase și pe malurile râului Bistricioara. Prima școală din comună a fost înființată în 1865, iar învățământul a cunoscut dezvoltare ulterioară. Primul Război Mondial a adus schimbări importante, cu lupte violente în zonă și refugiarea populației civile. După război, reformele agrare au continuat, iar comuna Grințieș a devenit proprietara majorității terenurilor.

Al Doilea Război Mondial a afectat din nou comuna, iar după acest conflict au avut loc noi reforme agrare și naționalizarea, dar implicațiile colectivizării au fost limitate în această zonă. După Revoluția din 1989, locuitorii din Grințieș au devenit proprietari ai pădurilor care fuseseră expropriate în perioada comunistă, marcând o schimbare semnificativă în economia locală. Comuna Grințieș găzduiește diverse monumente istorice, printre care se remarcă Biserica de lemn din satul Grințieșu Mare, construită într-o poiană pe malul pârâului cu același nume.

Ultima localitate aflată pe cursul Bistricioarei este comuna Ceahlău. Istoria recentă și evoluția regiunii, acum denumită comuna Ceahlău, sunt în strânsă concordanță cu apariția lacului de acumulare Bicaz. Acest lac a determinat mutații semnificative în zonă, inclusiv strămutări de sate, case și biserici. Muntele Ceahlău și râul Bistrița au fost elementele definitorii ale regiunii, iar intervenția umană și crearea lacului au modificat profund peisajul. Regiunea situată la poalele multelui Ceahlău a fost locuită încă din cele mai vechi timpuri, arheologii descoperind artefacte din paleolitic în diverse locuri precum Dârțu, Bistricioara-Podiș sau Ceahlău-La Scaune. Conform izvoarelor istorice, se confirmă existența unei așezări dacice la Hangu-Cetățica și a altor elemente care susțin ideea că Muntele Ceahlău a fost considerat sacru pentru daci. În perioada Evului Mediu, informațiile sunt mai limitate, dar se menționează tradiții și legende locale, cum ar fi cea a mănăstirii Hangu în 1458, precum și apariția schiturilor și mănăstirilor medievale și rolul lor în istoria locului. Se menționează și unele conflicte sau distrugereri, de pildă distrugerea schitului Sâhastru în 1704 de o avalanșă. Marile schimbări demografice apar în perioada secolelor XVIII-XIX, odată cu venirea imigranților, în special din Transilvania, ca urmare a politicilor habsburgice de deznaționalizare și catolicizare. Documentele vechi atestă că acești imigranți au contribuit semnificativ la fondarea satelor actuale din regiune. Un alt aspect important în evoluția zonei Ceahlău îl reprezintă schimbările de proprietate ale terenurilor, în perioada secolelor XVIII-XIX și trecerea lor în posesia familiei Cantacuzino și apoi în cea a familiei Sturdza. Ca punct de reper pentru perioada secolelor XIX și XX, îl putem menționa pe Cneazul Gheorghe Cantacuzino, un personaj important, care s-a întors din Rusia în 1822 și a contribuit la modernizarea moșiilor prin cultivarea de cartofi, mei, linte și alte culturi, iar Alecu Russo observă îmbunătățirile aduse de cneaz și buna sa orânduire.

De asemenea, un alt reper istoric important a fost reforma agrară din perioada lui Alexandru Ioan Cuza, care a dus la împrăștierea țăranilor și apariția frunțașilor. George Panu contribuie la dezvoltarea localității prin construirea unui drum și a unui pod peste râul Bistrița. Primul Război Mondial și Al Doilea Război Mondial au adus schimbări dramatice în zonă, cu populația locală fiind afectată de lupte și distrugereri. Reforma agrară din 1948 a dus la dispariția domeniului boieresc în comuna Ceahlău. În 1956, comuna Ceahlău se extinde, incluzând și satul Bistricioara. Evenimente precum construcția lacului de acumulare și reformele comuniste au avut un impact semnificativ asupra comunității, ducând la demolarea unor sate și mutarea locuitorilor. Se evidențiază eforturile lui George Panu și ale altor personalități politice în dezvoltarea zonei, precum și rolul lui Veniamin Costache în

revitalizarea vieții monahale la mănăstirile Durău și Pionul. În perioada post-comunistă, comuna Ceahlău devine o destinație turistică, având un potențial ridicat. În acest sens, se impune a fi subliniată importanța monumentelor istorice, precum Mănăstirea Durău și Mănăstirea Pionul. Printre personalitățile marcante ale locului, merită amintit Constantin Matasă, un arheolog pasionat și autor de lucrări despre istoria și cultura zonei.

În cel de-al **II-lea capitol** al tezei noastre, am pus în lumină importanța toponimiei în reflectarea istoriei și culturii unei țări, cu accent special pe toponimele compuse într-o regiune montană situată între Moldova, Transilvania și Bucovina. Am subliniat contribuția toponimiei la înțelegerea epocilor istorice prin diversitatea și complexitatea abordărilor și clasificărilor în studiul acestui domeniu. Studiul de față se concentrează pe o regiune montană cu resurse naturale limitate, unde primele așezări permanente au apărut în secolul al XVII-lea. Informatorii locali, oameni ai locurilor, pădurari, ciobani și foști geologi au jucat un rol important în identificarea toponimelor prin intermediul unui studiu pe teren. Informatorii menționează importanța reliefului, a apelor și a caracteristicilor geologice în formarea toponimelor. Am adus în discuție primele toponime atestate în zona Văii Bistricioarei, prezentând documente istorice și hrisoave domnești care atestă denumiri precum Bilbor, Ceahlău, sau Tulgheșul. Studiul accentuează importanța acestor toponime în stabilirea hotarelor și proprietăților mănăstirilor. De asemenea, am arătat că toponimele reflectă aspecte geografice, precum munți, vârfuri, dealuri și apă, dar și aspecte legate de flora și fauna zonei. Unele toponime au fost influențate de legende și tradiții locale, cum ar fi Piatra Teiului, iar altele de flora și fauna locurilor.

În **capitolul al III-lea** al tezei noastre, am clasificat tipurile de toponime din mai multe perspective. Ion Conea, un geograf de prestigiu, a realizat o taxonomie relativă a toponimelor, clasificându-le în toponime majore (de importanță generală) și toponime minore (locale). Acestea pot fi simple sau compuse, iar clasificarea structurală poate fi primară (nederivate), secundară (derivate) și compusă. Alte clasificări includ toponimele descriptive (formate de la apelative) și personale (formate de la nume de persoane). Termenii entopici, care se referă la forme de relief, hidronimie, activități umane și fenomene meteorologice, au fost identificați de geografi în strânsă legătură cu sistemul toponimic românesc. Aceștia pot contribui la înțelegerea procesului de populare a unui teritoriu, originea locuitorilor și relațiile de proprietate. Există două categorii principale de nume de loc: *apelative* (termeni entopici) și *toponime propriu-zise*, rezultate din toponimizarea apelativelor. Toponimele personale includ nume cu determinant identificat și nume formate cu nume vechi, uitate de localnici. Acestea pot reflecta aspecte istorice, sociale și geografice specifice zonei adusă în discuție. Așadar, studiul toponimiei poate oferi o înțelegere globală și profundă a unui teritoriu, având în vedere clasificări semantice, structurale și lingvistice. Toate acestea pot dezvălui detalii despre istoria și cultura unei regiuni, precum și despre relațiile dintre locuitori și mediul lor înconjurător.

În **capitolul al IV-lea**, am prezentat teoria câmpurilor toponimice cu aplicație asupra bazinului hidrografic al râului Bistricioara. Astfel, am demonstrat că toponimia este esențială pentru înțelegerea istoriei nescrise a unui popor și oferă informații despre resursele și modul de viață al comunității, dar și legătura dintre toponimie și factorii socio-istorici, economici și etno-lingvistici specifici acestei zone. Am adus în discuție concepte precum polarizarea și diferențierea în formarea câmpurilor toponimice, cu exemple concrete din regiunea cercetată, subliniind că toponimele nu sunt doar denumiri geografice, ci și reflectă istoria și cultura unei comunități. De asemenea, am demonstrat procesul de diferențiere și polarizare în formarea toponimelor, evidențiind relațiile complexe dintre acestea. Am combinat metodele de documentare și cercetarea de teren, cu accent pe interacțiunea cu informatorii locali.

Studiul toponimiei de pe valea râului Bistricioara evidențiază diversitatea numelor de locuri în această zonă, oferind informații relevante despre aspecte lingvistice, istorice, geografice și sociologice. În ciuda interesului anterior al cercetătorilor, în special al istoricilor și geografilor, nu s-a realizat o cercetare exhaustivă a toponimiei în această regiune. Scopul lucrării este de a contribui la valorificarea și evidențierea toponimiei prin crearea unui dicționar toponimic structural și a unui corpus toponimic, obținut prin anchete toponimice pe teren și prin analiza documentelor.

Lucrarea reflectă importanța interdisciplinară a studierii toponimiei, evidențiind conexiunile acesteia cu istoria, geografia, dialectologia și antroponimia. Structurat în două părți, studiul abordează concepte de bază ale toponimiei, precum și aspecte teoretice legate de formarea și evoluția numelor de locuri. Partea practică include cercetări lingvistice ale numelor topice și studii ale documentelor istorice, geografice și cadastrale, oferind un fond lingvistic pentru zona bazinului hidrografic al râului Bistricioara.

Prin intermediul anchetelor pe teren și a cercetării surselor istorice, studiul acoperă comunele Bilbor, Corbu, Tulgheș și orașul Borsec din județul Harghita, precum și comunele Grințieș și Ceahlău din județul Neamț. Subiecții intervievați, localnici informați despre denumirile obiectelor sociogeografice, au contribuit la obținerea unor informații detaliate.

Studiul include și aspecte istorice și sociale, subliniind importanța cunoașterii istoriei zonei pentru înțelegerea toponimiei. Acesta evidențiază diversitatea toponimelor în contextul istoric tumultuos al provinciilor Transilvania și Moldova. Se analizează formarea unităților teritoriale și modalitățile de realizare a numelor topice, precum cele legate de proprietarii de terenuri sau de hidronime.

În final, în **al V-lea capitol**, lucrarea oferă un dicționar toponimic al văii râului Bistricioara, ilustrând fenomenele toponimice în această regiune, rezultatele fiind obținute prin anchete toponimice și studiul bibliografiei de specialitate. Studiul arată importanța conservării și înțelegerii toponimiei ca parte integrantă a identității culturale și lingvistice a poporului român.

Concluzile cercetării

Studiul toponimiei de pe valea râului Bistricioara a evidențiat faptul că relieful zonei pune în lumină varietatea numelor de locuri inventariate, pe această cale conferind informații referitoare la elementele specifice lingvisticii, istoriei, geografiei și sociologiei arealului geografic al bazinului hidrografic menționat. Zona supusă cercetării de către noi a cunoscut, în timp, un oarecare interes din partea cercetătorilor, în special istorici sau geografi, însă nu s-a efectuat, deocamdată, o cercetare amplă a toponimiei de pe valea râului Bistricioara, cu excepția anumitor toponime majore. În consecință, ne-am propus ca prin această lucrare să ne aducem aportul la valorificarea și evidențierea exhaustivă a toponimiei din această regiune, prin realizarea unui dicționar toponimic de tip structural, a unui corpus toponimic, realizat în urma efectuării unor anchete toponimice pe teren, în localitățile din zona supusă cercetării, și asociat cu informații din documente, creând o simbioză între perspectiva sincronică a mapei toponimice cu cea diacronică.

Lucrarea de față reliefează însemnătatea pentru studierea toponimiei, ca sferă științifică interdisciplinară, prin evidențierea legăturii dintre toponimie și alte științe, precum istoria, geografia, dialectologia, antroponimia ș.a. Studiul nostru toponimic, intitulat Toponimia de pe valea râului Bistricioara, este structurat în două părți. Prima parte, teoretică, se referă la conceptele de bază ale domeniului: toponim (apelativ / toponim propriu-zis, entopic), dar și la noțiuni destul de noi, precum polarizare, diferențiere și câmp toponimic, expunerea semnificației, a etimologiei și a transformărilor apărute în timp, pe parcursul denominării adevărilor întâlnite în zona cercetată. Tot în prima parte a acestei lucrări sunt evidențiate legăturile dintre toponimie, ca disciplină lingvistică, și alte științe (istoria, geografia, etnografia, antroponimia etc.), între care se observă raporturi de reciprocitate și de completare. Cea de-a doua parte a lucrării, are valoare aplicativă și practică și presupune o cercetare din punct de vedere lingvistic a numelor topice înregistrate în anchetele toponimice, dar și un studiu al documentelor istorice, furnizoare de informații referitoare la atestarea unor oiconime, a studiilor geografice care dovedesc apariția sau dispariția unor nume topice și a unor hărți militare, cadastrale și silvice.

Fondul lingvistic obținut ca urmare a efectuării anchetelor pe teren, dar și din cercetarea surselor istorice și geografice de specialitate, se referă la bazinul hidrografic al râului Bistricioara, de la izvoare până la vărsarea în lacul Izvorul Muntelui. Cuprinde comunele Bilbor, Corbu, Tulgheș și orașul Borsec, aflate în nordul județului Harghita și comunele Grințieș și Ceahlău, aflate în vestul județului Neamț, și ne oferă informații inerente privind localizarea și etimologia denumirilor. Subiecții intervievați pe baza Chestionarului toponimic și entopic general sunt oameni ai locurilor, care știu denumirile obiectelor sociogeografice, iar meseriile lor i-au recomandat ca posesori unor informații amănunțite și veridice despre locuri și numele acestora. În vederea evidențierii perspectivei diacronice asupra toponimiei din arealul geografic studiat, ne-am străduit să dobândim atestările denumirilor obiectelor sociogeografice, studiind o serie de documente publicate în volume, dar și altfel de documente, inclusiv și hărți militare și silvice, cărți funciare existente în arhivele primăriilor comunelor și ale ocoalelor silvice, dar și la oficiul pentru cadastru.

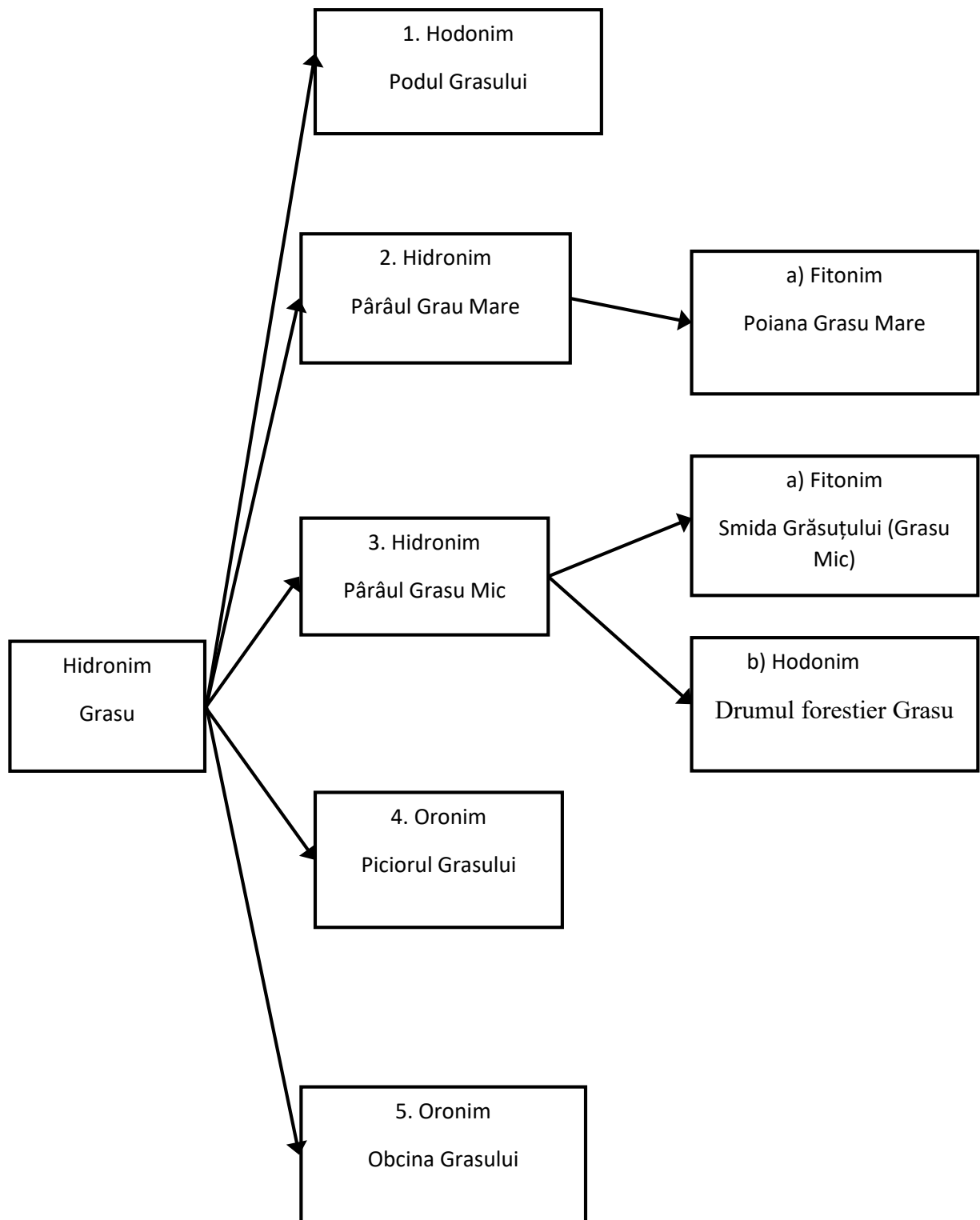
În afară de aceste valoroase surse, am adăugat și atestări întâlnite în lucrări istorice și geografice ale cercetătorilor din zonă. Primul capitol al acestui studiu are caracter istoric și social. Am subliniat importanța cunoașterii istoriei zonale ca preambul pentru explicarea toponimiei din zona supusă cercetării. Acest capitol evidențiază faptul că istoria destul de zbuciumată a două provincii istorice diferite-Transilvania și Moldova- a dat naștere unui fond toponimic divers și multilingvistic, din care o multitudine de nume de locuri au dispărut, iar altele s-au modificat, datorită acțiunilor

omului asupra certitudinilor denuminate. De asemenea, am punctat modalitățile de formare a unităților teritoriale, etimologia unor nume de sate de pe cursul râului Bistricioara, furnizând informații referitoare la statornicia așezărilor din zona cercetată. O altă chestiune evidențiată aici este cea referitoare la modurile de realizare a numelor topice.

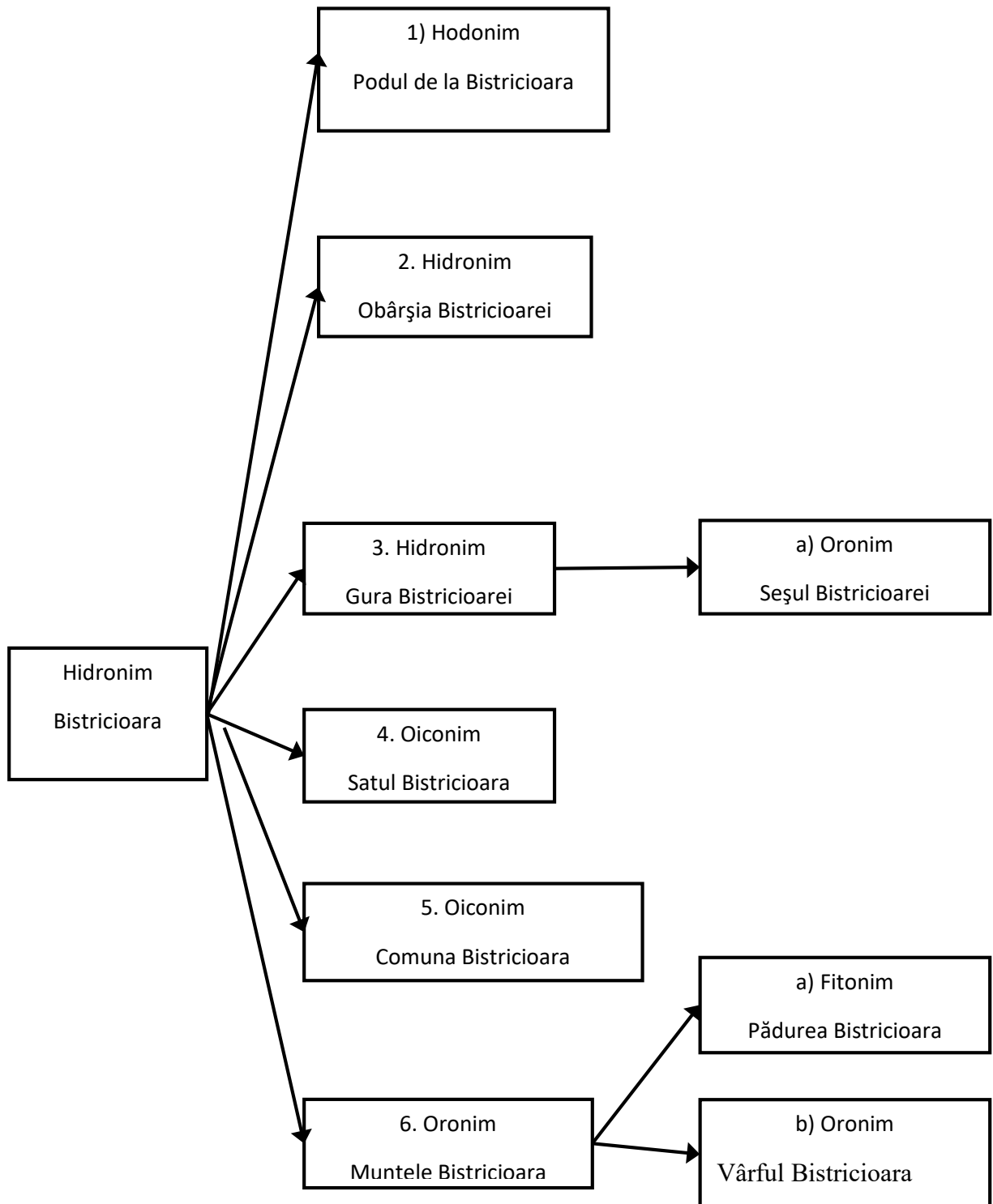
Putem constata că numele unor sate reprezintă numele proprietarilor de teren sau provin de la primii oameni așezați în zonă. Un exemplu în acest sens îl constituie satul Moci din comuna Grințieș, a cărui denumire se poate asocia cu numele unor proprietari de terenuri, doi cantonieri care s-au stabilit în acele locuri. Alte toponime rezultă de la hidronime, fiindcă existența apei este primordială în apariția așezărilor umane. De pildă, numele satului Fundoaia din comuna Bilbor provine de la numele pârâului ce străbate această parte a comunei. Capitolul al doilea prezintă aspectele teoretice, și anume, mijloacele de formare a toponimelor compuse de pe valea râului Bistricioara. Originea numelor topice este dată, în egală măsură, de caracteristicile reliefului din bazinul hidrografic al râului Bistricioara, dar de contextul istoric în care au luat ființă, reprezentând o imagine a vechimii și a statorniciei așezărilor umane din aceste locuri, a situațiilor socio-economice și culturale. Terminologia topică a zonei de nord a județului Harghita arată și originea etnică a locuitorilor din zona expusă cercetării, întrucât se cunoaște faptul că Transilvania reprezintă o regiune multiculturală și multilingvistică. Capitolul al treilea prezintă, din punct de vedere teoretic, dar și aplicativ, tipurile de toponime, și anume, toponimele simple și toponimele compuse. Cel mai pregnant sunt reprezentate toponimele simple, cu entopice sau cu antroponime în funcție toponimică. Toponimele compuse și sintagmele prepoziționale au o pondere mai redusă, iar sintagmele toponimice, aflate în minoritate sunt compuse din doi, maxim termeni. Capitolul IV se referă la teoria câmpurilor toponimice și la procesele de diferențiere în urma cărora au rezultat toponimele specifice zonei cercetate. Am acordat o atenție deosebită hidronimului Bistricioara și oronimelor Grințieș și Ceahlău, însă nici celelalte oronime nu au fost neglijate. Capitolul V cuprinde partea aplicativă a prezentului studiu și anume, glosarul toponimic al văii râului Bistricioara. Prin intermediul acestuia, am pus în evidență fenomenele toponimice existente în arealul geografic al râului Bistricioara. Acest fapt a fost posibil în urma efectuării anchetelor toponimice în fiecare localitate, folosind ca instrument de lucru Chestionarul toponimic și entopic general, cu un glosar de entopice onomasiologic, realizat de toponomastul Dragoș Moldovanu, dar și prin studierea unei variate bibliografii de specialitate.

Putem afirma că am reușit să cercetăm structurile toponimice funcționale în graiurile locuitorilor din nordul județului Harghita, dar și a celor din vestul județului Neamț și sperăm că am izbutit să să arătăm nu doar importanța studierii toponimiei zonale, ci și de a evidenția originalitatea și creativitatea poporului român. De asemenea, am demonstrat competența limbii române de a asimila cuvinte din limbile cu care vorbitorii au comunicat și relaționat, adaptându-le la fonetica, fonologia și gramatica limbii române, într-un mod fericit.

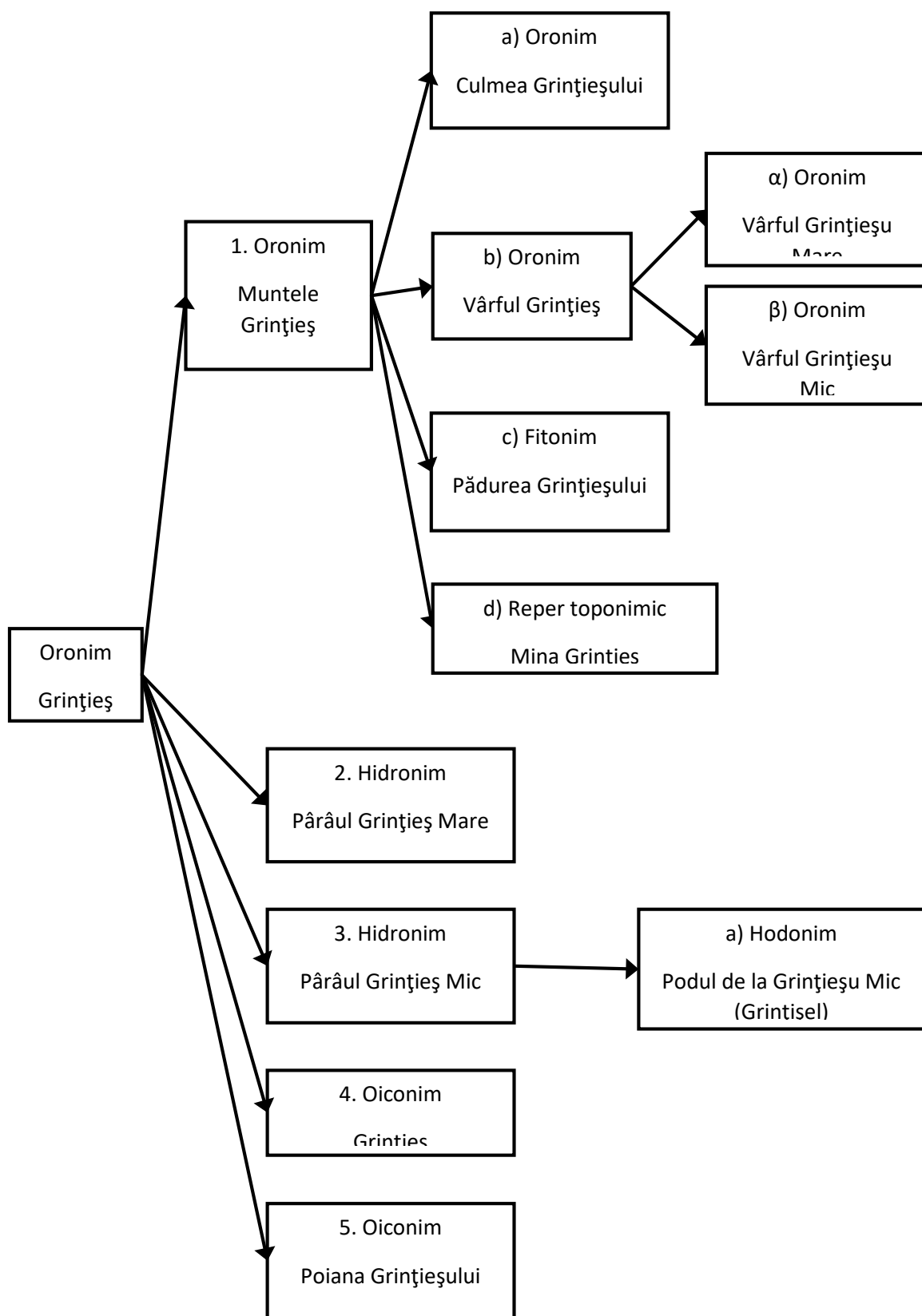
Câmpul toponimic al pârâului Grasu

Câmpul toponimic al râului Bistricioara

Câmpul toponimic al oronimului Grințieș

BIBLIOGRAFIE

IZVOARE

ANCH. = Anchete pe teren, efectuate în anii 2018–2023 (urmată de sigla localității):

Bil. - Bilbor

Bor. – Borsec

Ce. - Ceahlău

Cor. - Corbu

Gr. - Grințieș

Tul. - Tulgheș

ANDREI, D.H. = Victor Andrei, *Două hărți ale ținutului Neamț lucrate de un elev al lui Gheorghe Asachi*, în „Anuarul Școlii Normale de Învățătoare”, Piatra-Neamț, 1939, p. 95–102.

ANDRONIC, O.M. = Al. Andronic, *Orașe moldovenești în secolul al XIV-lea în lumina celor mai vechi izvoare rusești*, în „Romanoslavica”, XI, 1965, p. 203–218.

APG = Arhiva Primăriei Grințieș, *Descrierea Comunei Rurale Bistricioara*, 1941.

ARVINTE, T. = Vasile Arvinte, *Terminologia exploatării lemnului și a plutăritului*, extras din „Studii și cercetări științifice”, anul VIII (1957), Fasc. 1, Iași, Editura Academiei Române, 1957.

ATLAS CAD. III (1972) = *Atlasul cadastrului apelor din Republica Socialistă România*, vol. III, București, 1972.

ATLAS MOLD. (1892) = *Atlasul Moldovei*, sc. 1:50 000, București, 1892–1898.

BĂLAN, V. = Ioanichie Bălan, *Vetre de sihăstrie românească. Secolele IV–XX*, ediția a II-a, București, 2001.

BOGDAN, D. Ș. = Ioan Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, I-II, București, 1913.

CARANFIL, C. = N.G. Caranfil, *Călăuza turistului în Jud. Neamțu*, Galați, 1913.

CDM = *Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului*, I (1387–1620), II (1621–1652), III (1653–1675), IV (1676–1700), V (1701–1720), București, 1957–1975.

CDM SUPL. = *Catalogul documentelor moldovenești din Direcția Arhivelor Centrale*, supliment I (1403–1700), București, 1975.

CHINDEA, C. = Teodor Chindea, *Românii din Giurgeul Ciucului*, Ed. Kahan, Gheorgheni, 1929.

COND. MAV. = *Condica lui Constantin Mavrocordat*, Ediție cu introducere, note, indici și glosar alcătuită de Corneliu Istrati, vol. I–III, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2008.

CONDURACHI, H. = Emil Condurachi, Vladimir Dumitrescu, Mircea D. Matei, *Harta arheologică a României*, București, Editura Meridiane, 1972.

COS., *DBV* = Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești de la Bogdan Voevod (1504-1517)*, București, 1940

COS., *DÎȘ* = Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I (1374-1437), vol. II (1438-1456), Iași, 1931-1932

COS., *DȘM* = Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefan cel Mare (1457-1504)*, Iași, 1933

COS., *DȘV* = Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefăniță Vodă (1517-1527)*, Iași, 1943

COSTIN, O. = Miron Costin, *Opere*, vol. I–II, București, Editura pentru literatură, 1965.

DAN, P. = Dimitrie Dan, *Mănăstirea și comuna Putna*, București, 1905

- DGB = Em. Grigorovitză, *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București, 1909.
- DGN (1890) = Constantin D. Gheorghiu, *Dicționarul Geografic al județului Neamț*, București, 1890.
- DGR = *Dicționarul geografic al României*, coordonatori Mircea Buza, Lucian Badea, Șerban Dragomirescu, vol. I și II, București, Editura Academiei Române, 2008.
- DIEACONU, E. = Daniel Dieaconu, *Comunitățile evreiești din Moldova de Nord de la începuturi până la 1938, cu privire specială asupra județului Neamț*, Ed. Universitară, București, 2010.
- DIEACONU, Gr. = *La hotarele Moldovei. Pe urmele plăieșilor și haiducilor*, volum colectiv coordonat de Daniel Dieaconu, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2012.
- DIEACONU, H. = Daniel Dieaconu, *Tâlhăria și haiducia la români*, Ed. Universitară, București, 2014.
- DIEACONU, LPC. = Daniel Dieaconu, *La poale de Ceahlău. Oameni, locuri, fapte*, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2006.
- DIEACONU, M. = Daniel Dieaconu, Andrei Fabian, Viorel Nicolau, *Mănăstirea Pionul și Palatul Cneșilor Cantacuzini de la poalele Ceahlăului*, ediția a II-a, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2012.
- DIEACONU, Tul. = *Tulgheș și Centenarul Marii Uniri*, volum colectiv coordonat de Daniel Dieaconu, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2018.
- DIEACONU, M. = *Mitologie și creștinism la muntele Ceahlău*, volum colectiv coordonat de Daniel Dieaconu, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2010.
- DIEACONU, NT. = *Neamțul, ținutul tezaur. Monografie*, volum colectiv coordonat de Daniel Dieaconu, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2019.
- DIEACONU, CE. = *Ceahlăul, realitatea unui mit*, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2006.
- DIEACONU, VB. = *Valea Bistriței nemțene*, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2006.
- DIER = *Documente privitoare la istoria economică a României. Orașe și târguri (1776–1861)*. Moldova, seria A, vol. II, București, 1960.
- DINULESCU, G. = Maria Dinulescu, *Grițieș, așezare montană pe valea Bistricioarei*, Ed. Nona, Piatra-Neamț, 2007.
- DIR, A = *Documente privind istoria României*, A, seria Moldova, București, 1951 și urm.
- DRA = Vasile Mîhordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrati, *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII, vol. II, Moldova*, București, Editura Academiei Române, 1966.
- DRH, A = *Documenta Romaniae Historica*, A, seria Moldova, București, 1975 și urm.
- ERBICEANU, I.M. = Constantin Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldaviei și Sucevei și a Catedralei mitropolitane din Iași*, București, 1888.
- GHEORGHIU, A. = Constantin D. Gheorghiu, *Ape minerale. Locuri istorice. Monastiri, stațiuni balneare și climaterice etc. din județul Neamț*, Piatra-Neamț, 1904.
- Ghibănescu, SI = Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XVII, Huși, 1927
- GIURESCU, P. = Constantin C. Giurescu, *Principatele române la începutul secolului XIX. Constatări istorice, geografice economice și statistice pe temeiul hărții ruse din 1835*, București, Editura Științifică, 1957.
- GIURESCU, I. = Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*, București, Editura Albatros, 1971.
- GIURESCU, T. = Constantin C. Giurescu, *Târguri sau orașe și cetăți moldovene*, București, Editura Academiei Române, 1967.
- HARTA MIL. (1961, 1962) = *Direcția topografică militară. Hărți topografice*, sc. 1:25000 (ridicate în 1961 și 1962).
- ICHIM, M. = Ioniță Ichim, *Munții flișului dintre valea Moldovei și valea Bistriței. Studiu geomorfologic*, Teză de doctorat, Iași, 1973.

- ICHIM, N. = Ioniță Ichim, Ion Bojoi, *Județul Neamț*, București, Editura Academiei Române, 1974.
- ICHIM, S. = Ioniță Ichim, *Munții Stânișoara. Studiu geomorfologic*, București, Editura Academiei Române, 1979.
- IELENICZ = Ielenicz, Mihai, Laura Comănescu, Mihai Bogdan, Alexandru Nedelea, Răzvan Oprea, Ileana Pătru, *Dicționar de geografie fizică*, Editura Corint, București, 1999.
- IONESCU, G. = Vasile Ionescu, *Geografia județului Neamț*, Piatra-Neamț, 1887.
- IORGA, I.C.R. = N. Iorga, *Istoria comerțului românesc. Drumuri, mărfuri, negustori și orașe, I (până la 1700)*, Vălenii-de-Munte, 1915.
- IOSIPESCU, B. = Raluca Iosipescu, Sergiu Iosipescu, *Borsecul studiu istorico-documentar*, în Revista Monumentelor istorice, an LXXIX, nr. 1-2, 2010, pp. 90-97
- IORGA, I.R.C. = N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*. I, București, 1920.
- IORGA, P.A. I-II (1939-1940) = Nicolae Iorga, *Pagini alese*, vol. I-II, antologie și studiu introductiv de M. Berza, București, Editura pentru Literatură, 1965.
- LĂCĂTUȘU, R. = I. Lăcătușu, V. Lechințan, Violeta Pătrunjel, *Românii din Harghita și Covasna*, Ed. Grai românesc, Miercurea Ciuc, 2003.
- MATEI, G. = Mircea M. Matei, *Geneză și evoluție urbană în Moldova și Țara Românească. Până în secolul al XVII-lea*, Editura Helios, Iași, 1997.
- MĂTASĂ, C.J.N. = C. Mătasă, *Călăuza județului Neamț*, București, Editura Cartea Românească, 1929.
- MELCHISEDEC, N. = Melchisedec, *Notițe istorice și arheologice adunate de pe la 48 monastiri și Biserici antice din Moldova*, București, 1885.
- PANȚIRU, G. = Constantin Panțiru, *Grințieș, munte rotat. Monografie*, Ed. Panteon, Piatra-Neamț, 1995.
- RĂUCESCU, C. = Dumitru Răucescu, *Corbu, monografie*, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2023.
- RUS., ER = I. I. Rusu, *Etnogeneza românilor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981
- SADOVEANU, O. = Mihail Sadoveanu, *Opere*, vol. III, Editura de Stat pentru literatură și artă, București, 1955 și vol. XIII, 1958.
- SJANN = Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Neamț, Fond Colecția de Fotografii –
- SĂNDULACHE, R. = *Relieful bazinului hidrografic Bistricioara*, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2009.
- STAN, B. = V.D. Stan, Angelica M. Stan, *Bilbor, oameni și locuri*, Ed. Viața Creștină, Cluj-Napoca, 2005.
- ȘANDRU, T. = Ilie Șandru, *Pe urmele lui Octavian C. Tăslăuanu*, Ed. Petru Maior, Târgu-Mureș, 1997.
- ȘANDRU, Tul. = Ilie Șandru, *Tulgheș, file de monografie*, Ed. Constant, Sibiu, 2000.
- TĂSLĂUANU, S. = O.C. Tăslăuanu, *Spovedanii*, Ed. Minerva, București, 1976
- UJVÁRI, G. = I. Ujvári, *Geografia apelor României*, București, 1972.
- VLAHUȚĂ, R. = Al. Vlahuță, *România pitorească*, București, 1908.

LITERATURĂ DE SPECIALITATE

- BOLOCAN, S. = Gheorghe Bolocan, *Stratificarea în toponimie*, LR, XXIV, nr. 6, 1975, p. 383-385.
- BOLOCAN, T. = Gheorghe Bolocan, *Transferul de nume în toponimie*, SCL, XXVIII, nr. 2, 1977, p. 171-180.
- BRÂNCUȘ, I.C. = Grigore Brâncuș, *Istoria cuvintelor*, București, Editura Fundației „România de Măine”, 2004.

- BUTNARU, B. = Daniela Butnaru, *Câmpul toponimic al hidronimului Bahlui*, în ALIL, t. LIV, 2014, București, pp. 135–144.
- BUTNARU, Bi. = Daniela Butnaru, *Une application à la théorie des champs toponymiques: Bistrița* în “Philologica Jassyensia”, an XVI, nr. 2 (32), 2020, pp. 45-53.
- CADE, D. = I. A. Candrea și Ovid Densusianu, *Dicționar etimologic al limbii române. Elemente latine (A – Putea)*, București, 1914
- CAN., D. = I. A. Candrea, *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”, Partea I: Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, București, 1931
- CAP., TOP. = Th. Capidan, *Toponimie macedo-română*, București, 1946
- CIH., D., I. = A. de Cihac, *Dictionnaire d’etymologie daco-romane. Éléments latins comparés avec les autres langues romanes*, Francfort, 1870
- CIH., D., II. = A. de Cihac, *Dictionnaire d’etymologie daco-romane. Éléments slaves, magyares, turcs, grecs-moderne et albanais*, Francfort, 1879.
- CIOR., D. = Alexandru Ciorănescu, *Dicționar etimologic al limbii române*, Editura Saeculum, București, 2001
- CIUBOTARU, A.T. = Mircea Ciubotaru, *Arheologie și toponimie. Despre numele de locuri Buda și Cenușa/Cenușăria*, în „Arheologia Moldovei”, XX, 1997, pp. 215–218.
- CIUBOTARU, E.A. = Mircea Ciubotaru, *Evoluția așezărilor. Istoria proprietăților și a viticulturii, în Podgoria Cotnari* (coord. Valeriu D. Cotea), București, Editura Academiei Române, 2006.
- CIUBOTARU, H., Mircea Ciubotaru, *Humulești – un model derivativ popular*, în „Analele Științifice ale Universității «Alexandru Ioan Cuza»” din Iași (serie nouă), secțiunea III e, Lingvistică, tomul LI, 2005.
- CIUBOTARU, O. = Mircea Ciubotaru, *Oronimia și hidronimia din bazinul superior al Bârladului*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2001.
- CIUBOTARU, T. = Mircea Ciubotaru, *Toponimie și zoonimie. Observații metodologice și distincții etimologice*, în ALIL, t. XLVII–XLVIII, 2007–2008, Iași, p. 101–111.
- DAUZAT, N. = Albert Dauzat, *Les noms de lieux, origine et évolution*, Paris, 1926.
- DAVIDESCU, I. = Gabriel Davidescu, Vasile Chirica, Mihai Cucolea, *Istorie și viață spirituală în zona montană și submontană a Neamțului*, Iași, Editura Pim, 2005.
- DIACONU, T. = *Vasile Diaconu, Toponime din Depresiunea Neamț*, în „Magazin istoric”, XLI, nr. 5 (482), mai 2007.
- DAR = Bulgăr, Gheorghe, Constantinescu-Dobridor, Gheorghe, *Dicționar de arhaisme și regionalisme*, vol. I (A – O), vol. II (P – Z), Editura Saeculum Vizual, București, 2005.
- DDA = Papahagi, Tache, *Dicționarul dialectului aromân*, ediția a II-a, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1974.
- DER = *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române (1374-1600)*, Institutul de lingvistică din București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1986.
- DEN., GTH = Ovid Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, București, 1915
- DEN., ILR = Ovid Densusianu, *Istoria limbii române. I. Originile. II. Secolul al XVI-lea*, Editura Științifică, București, 1961.
- DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, lucrare elaborată în cadrul Sectorului de lexicologie și lexicografie al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan”, 1998.
- DEXI = *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, coordonator Eugenia Dima, București, Editura Arc / Editura Gunivas, Chișinău, 2005.
- DGF = Ielenicz, Mihai, Comănescu, Laura, Mihai, Bogdan, Nedelea, Alexandru, Oprea, Răzvan, Pătru, Ileana, *Dicționar de geografie fizică*, București, Editura Corint, 1999.

- DLRL = *Dicționarul limbii române literare contemporane*, vol. I, A – C, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1955.
- DRĂGANU, TOP. = Nicolae Drăganu, *Toponimie și istorie*, Cluj, 1928.
- DTB = Viorica Goicu, Rodica Suflețel, *Dicționarul toponimic al Banatului*, vol. I–VI, Timișoara, Editura Universității din Timișoara, 1984–1989 și vol. VII, Editura Amphora, 1994.
- DTRM = *Dicționarul toponimic al României. Muntenia*, vol. 1–2, sub redacția Prof. univ. dr. Nicolae Saramandu, București, Editura Academiei Române, 2005–2007.
- DTRO = *Dicționarul toponimic al României. Oltenia*, vol. 1–4, coordonator Gheorghe Bolocan, Craiova, Editura Universitaria, 1993–2003.
- EREMIA, D. = Anatol Eremia, *Dicționar explicativ și etimologia de termeni geografici*, Chișinău, Editura Știința, 2006.
- FILIPESCU, O. = Puiu Filipescu, *Oronime din Valea superioară a Zeletinului*, ALIL, XXXI, 1986–1987, A, p. 313–327.
- FRĂȚILĂ, N. = Vasile Frățilă, *Nume de locuri din Banat formate cu sufixul -ov, în volumul Contribuții lingvistice*, Timișoara, Editura de Vest, 1993.
- HAȘ., EMR. = B. P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și populare a românilor*, t. I, II, III, București, 1887-1898
- HOMORODEAN, FL. = Mircea Homorodean, *Fapte de limbă din toponimia Țării Lăpușului*, în SCL, XXXVIII, 1987, nr. 4, p. 271-297
- HOMORODEAN, A. = M. Homorodean, *Aspecte ale toponimiei văii Râului Grădiștii*, în *Probleme de onomastică*, 1980.
- IORDAN, D. = Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983
- IORDAN, T.R. = Iorgu Iordan, *Toponimie românească*, Editura Academiei Române, 1963.
- IVĂNESCU, T. = G. Ivănescu, *La toponymie de la zone carpatique*, Iași și Piatra Neamț, 1978.
- JANITSEK, T. = E. Janitsek, *Toponimia văii superioare a râului Șieu*, în „*Studii și material de onomastică*”, București, Editura Academiei Române, 1969.
- MDA = *Micul dicționar academic*, vol. II, București, Editura Univers Enciclopedic, 2002.
- MDTM 1 = *Micul dicționar toponimic al Moldovei, structural și etimologic*, Partea 1. *Toponime personale* (autori Daniela Butnaru, Vlad Cojocaru, Dinu Moscal, Ana-Maria Prisacaru; coordonator Dragoș Moldovanu), Editura Universității « Alexandru Ioan Cuza », Iași, 2014.
- MIH., D. = G. Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi*, Editura Enciclopedică Românească, București, 1974
- MOLDOVANU, A.T. = Dragoș Moldovanu, *Ancheta toponimică*, Institutul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor, Iași, 1978.
- MOLDOVANU, C.T. = Dragoș Moldovanu, *Chestionarul toponimic și entopic general cu un Glosar de entopice onomasiologic*, Institutul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor, Iași, 1978.
- MOLDOVANU, L.F. = Dragoș Moldovanu, *Legile formative ale toponimelor românești cu radical antropomic. I. Formații de plural*, în ALIL, tomul XXI, 1970.
- MOLDOVANU, M. = Dragoș Moldovanu, *Motive creștine în toponimia Moldovei*, în „*Teologie și viață*”, serie nouă, anul V (LXXI), nr. 4–7, 1993, p. 84–110.
- MOLDOVANU, P. = Dragoș Moldovanu, *Principii ale lexicografiei toponimice*, în ALIL, XXIII, 1972, p. 73–100.
- MOLDOVANU, S. = Dragoș Moldovanu, *Sincronia și diacronia câmpurilor toponimice*, în *Lucrările celui de-al doilea Simpozion Internațional de lingvistică* (București, 28/29 noiembrie 2008), Editura Universității din București, 2009, p. 139–147.

- MOLDOVANU, S.A. = Dragoș Moldovanu, *Suffixul -ARI (pl. lui -AR) în toponimia românească. Origine, funcționalitate, dinamică*, în ALIL, XXVII, 1979-1980, p. 21-68.
- MOLDOVANU, T. = Dragoș Moldovanu, *Toponimia satului Gherăiești, în volumul Gherăiești – un sat din ținutul Romanului*, Iași, Editura Presa Bună, 2003.
- MOLDOVANU, T.C. = Dragoș Moldovanu, *Teoria câmpurilor toponimice (cu aplicație la câmpul hidronimului Moldova)*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2010.
- OROS, T. = Marius Oros, *Din toponimia Văii Bistrei*, în Studii și materiale de onomastică, București, Editura Academiei Române, 1969.
- OROȘANU, N. = Vasile Oroșanu, *Neamț. Monografie*, București, Editura Sport-Turism, 1981.
- PĂTRUȚ, O. = I. Pătruț, *Onomastica românească*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.
- PETROVICI, Studii = Emil Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1970
- PHI., OR. = Alexandru Philippide, *Originea Românilor*, vol. II, Iași, 1928
- POR., LEX. = T. Porucic, *Lexiconul termenilor entopici din limba română în Basarabia*, în *Arhivele Basarabiei*, an II (1930), an III (1931), an IV (1932)
- RADU, C. = Gheorghe Radu, *Contribuții la istoria județului Neamț*, Piatra-Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2008.
- REZEANU, T. = Adrian Rezeanu, *Toponimie urbană. Denominația lăcașurilor de cult*, în *Lucrările celui de-al doilea Simpozion Internațional de lingvistică (București, 28/29 noiembrie 2008)*, Editura Universității din București, 2009, p. 139–147.
- Rosetti, ILR = Al. Rosetti, *Istoria limbii române. I. De la origini până în secolul al XVII-lea*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986
- RUS., EA. = I. I. Rusu, *Elemente autohtone în limba română*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1970
- RUSU, N. = Gr. Rusu, în *Nume de locuri din nord-estul Transilvaniei*, din volumul „Studii și materiale de onomastică”, 1969.
- RUSU, T. = V. Rusu (coord.), *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1984.
- SALA, P. = Marius Sala, *Probleme de toponimie (I, II)*, în „Limba română” 1964, nr. 2, pp. 169–173 și nr. 3, pp. 267–274.
- SCRIBAN, D. = August Scriban, *Dicționarul limbii românești*, Iași, 1939.
- ȘĂINEANU, D. = Lazăr Șăineanu, *Dicționarul universal al limbii române*, vol. I – IV, ed. a XI-a, Editura Mydo Center, Iași, 1995-1996
- ȘURUBARU, P. = Mihai Șurubaru, *Proprietatea funciară din ținutul Neamț în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Structuri economice și relații sociale*, Piatra-Neamț, Editura „Constantin Matasă”, 2006.
- TG = Ion Nicolae, *Toponimie geografică*, București, Editura Meronia, 2006
- TIK., D. = H. Tiktin, *Dicționar român-german*, vol. I (A – C), vol. II (D – O), vol. III (O – Z), București, 1903, 1911, 1924
- TR = Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1963
- TRFR = Dumitru Loșonți, *Toponime românești care descriu forme de relief*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 2000
- TTRM II–2 = Dragoș Moldovanu (coord.), Mircea Ciubotaru, Vlad Cojocaru, Ion A. Florea, Gabriel Istrate, Ion Nuță, *Tezaurul toponimic al României. Moldova, volumul I, Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale. 1772–1988, părțile 1–2*, București, Editura Academiei Române, 1991–1992; partea a 3-a, Iași, 2004; partea ab4-a, Iași, 2005.

TTRM I3 = Mircea Ciubotaru, Vlad Cojocaru, Gabriel Istrate, *Tezaurul toponimic al României. Moldova, volumul I, Partea a 3-a, Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine (exclusiv slavona). 1332–1850*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2004.

TTRM I4 = Dragoș Moldovanu, *Tezaurul toponimic al României. Moldova, volumul I, Partea a 4-a, Toponimia Moldovei în cartografia europeană veche (cca 1395–1789)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005.

TTRT.S = *Tezaurului toponimic al României. Transilvania. Județul Sălaj*. Redactori Eugen Pavel, Augustin Pop, Ion Roșianu, Gabriel Vasiliu, București, Editura Academiei Române, 2006.

TTRT.VH = *Tezaurul toponimic al României. Transilvania. Valea Hășdății*. Redactori Dumitru Loșonți și Sabin Vlad, București, Editura Academiei Române, 2006.

TUDOSE, T. = Dumitru Tudose, *Munții Bistriței. Toponimie*, Ed. Pim, Iași, 2012.

LUCRĂRI GENERALE

Academia Română, Dicționarul limbii române, serie nouă, Litera V, Partea a 2-a, București, Editura Academiei, 2002.

Anania, Mihail, Descrierea pădurei Tarcău și plutăria pe Bistrița, București, Tipografia Gutenberg, 1900;

Bîrleanu, Ion-Horia, Emigrări ardelenesti la est de Carpați. Consecințe lingvistice, Iași, Editura Sedcom Libris, 1998;

Bîrleanu, Ion-Horia, Graiurile din Valea Șomuzului Mare. I. Formarea numelor de sate, Iași, Editura Sedcom Libris, 1999;

Bîrleanu, Ion-Horia, Graiurile din Valea Șomuzului Mare. II. Fonetica, Iași, Editura Sedcom Libris, 2000;

Bîrleanu, Ion-Horia, Revelații toponimice pentru istoria neștiută a românilor, în AARMSI, s. III, t. XXIII, București, 1941;

Bîrleanu, Ion-Horia, Teoria câmpurilor toponimice (cu aplicație la câmpul hidronimului MOLDOVA), Iași, Editura Universității « Alexandru Ioan Cuza », 2010.

Bîrleanu, Ion-Horia, Teoria câmpurilor toponimice (cu aplicație la câmpul hidronimului MOLDOVA), Iași, Editura Universității « Alexandru Ioan Cuza », 2010.

Bolocan, Gh., Transferul numelor în toponimie, în « Studii și cercetări lingvistice », XXVIII, nr. 2, 1977, pp. 171–180;

Buletinul istoric Ioan Neculce al Muzeului Municipal din Iași, Iași, 1925;

Buretea, Emilian N., Contribuții la studiul toponimiei românești, Editura Universitaria, Craiova, 1994;

Cantemir, Dimitrie, Descrierea Moldovei, traduction de Gh. Guțu, București, Editura Academiei, 1973.

Catalogul Documentelor Moldovenești, vol. I, (1387-1620), București, 1957;

Chindea, Teodor, Românii din Giurgeul Ciucului, Ed. Kahan, Gheorgheni, 1929;

Chiriță, Viorel, Depresiunea Dornelor. Studiu fizico-geografic, Suceava, Editura Universității, 2003.

Cihodaru, C., Evul mediu și începutul epocii moderne, în „Cercetări arheologice și istorice din zona Lacului de acumulare Bicăz”, Ed. Constantinn Matasă, Piatra-Neamț, 2003;

Ciubotaru, Mircea, Oronimia și hidronimia din bazinul superior al Bârladului, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2001;

Conea, Ion, Între toponimie și geografie, Bul. Soc. Reg. Rom. Geogr. tom. XLVII (1928), București, 1929;

Conea, Ion, Toponimia, aspectele ei geografice, în „Monografia geografică a RPR, vol. I, Geografie fizică”, Ed. Academiei, București, 1960;

Constantinescu-Neamțu, Margareta, Depresiunea Cracăului și a Bistriței din punct de vedere antropogeografic, Piatra-Neamț, 1940 [f.e.].

Costin, Miron, Istorie în versuri polone despre Moldova și Țara Românească (1684), ediție de P.P. Panaitescu, București, Editura Cultura Națională, 1929.

Dan, Ilie, Nume proprii românești, toponimia, Ed. Timpul, Iași, 2006;

Dauzat, Al., Les Noms de Perssones, Paris, 1956;

David, Mihai, Evoluția reliefului în masivul Bistriței Moldovenești. Punct de plecare, extras din Revista științifică „V. Adamachi”, vol. XXXV, nr. 1–2, 1949.

Densușianu, Ovid, Istoria limbii române, vol. I. Originile, București, Editura Științifică, 1961;

Dieaconu, D., La poale de Ceahlău. Oameni, locuri, fapte- între istorie și legendă, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2006;

Dieaconu, D., Săndulache, I., Ceahlăul – realitatea unui mit, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2008;

Dieaconu, D., Săndulache, I., Preda Elena, Neamțul, ținutul tezaur. Monografie, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2019.

Dieaconu, D., Săndulache, I., Valea Bistriței nemțene. Monografie, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2016;

Dieaconu, D., Fabian, A., Nicolau, V., Mănăstirea Pionul și Palatul Cnejilor Cantacuzini de la poalele Ceahlăului, ediția a II-a, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2012;

Dieaconu, D., Săndulache, I., Ceahlăul, realitatea unui mit, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2008;

Documenta Romaniae Historica, A, Moldova, I, București, 1975;

Documenta Romaniae Historica, A, Moldova, II, București, 1978

Documenta Romaniae Historica. A. Moldova, I–XXVII, București, 1975.

Donisă, I., Poghirc, P., Valea Bistriței, București, Editura Științifică, 1968;

Drăganu, Nicolae, Românii în veacurile IX–XIV pe baza toponimiei și a onomasticeii, București, Monitorul Oficial, Imprimeriile statului, 1933;

Etnografia Văii Bistriței, Piatra-Neamț, 1976;

Graur, Al., Nume și locuri, Ed. Științifică, București, 1972;

Harta R.S. România, realizată de Direcția Topografică Militară, sc. 1:25.000, București, 1962.

Ionescu, C., Cercetări petrografice, stratonimice și structurale în cristalinul munților Bistriței (regiunea izvoarele Țibăului-Coșna), în « Anuarul Comitetului de Stat al Geologiei », vol. XXXVII (extras), București, 1969;

Ionită, V., Nume de locuri din Banat, Ed. Facla, Timișoara, 1982;

Iordan, Iorgu, Toponimia românească, Ed. Academiei Republicii Populare Române, București, 1963;

Iordan, Iorgu, Încercare de bibliografie toponimică românească, în „Buletinul Societății Române de Geografie”, tom XLVI, 1972;

Iordan, Iorgu, Toponimia românească, București, Editura Academiei, 1963;

Iorga, N., Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor, vol II, Tipografia „Neamul românesc”, Vălenii de Munte, 1909;

Iorga, Nicolae, Sate și mănăstiri din România, București, Editura Minerva, 1905;

Iorga, Nicolae, Viața și faptele mitropolitului Moldovei Veniamin Costache, București, 1904;

Isac, V., Catalog de documente din arhivele statului Iași. Moldova, vol. I (1398– 1595), București, [f.e.], 1989.

Lateș, Arhim. Varahiil, Muntele Ceahlău și Schitul Durău, Tipografia Națională Iași, 1885

Lăcătușu, Ioan, Lechințan, Vasile, Pătrunjel, Violeta, Români din Harghita și Covasna, Ed. Grai românesc, Miercurea Ciuc, 2003;

Marele dicționar geografic al României (Ioan Lahovari, C.I. Bratianu și Grigore G. Tocilescu), I–V, București, 1898–1902.

Mătasă, C., Călăuza județului Neamț, Editura Cartea Românească, București, 1929;

Micul dicționar toponimic al Moldovei, structural și etimologic, Partea 1. Toponime personale (autori Daniela Butnaru, Vlad Cojocaru, Dinu Moscal, Ana-Maria Prisacaru; coordonator Dragoș Moldovanu), Editura Universității « Alexandru Ioan Cuza », Iași, 2014.

Mituri, legende și povești la muntele Ceahlău, culese și prezentate de D. Dieaconu, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2013;

Moldovanu, Dragoș, Introducere, în Dragoș Moldovanu (coord.), Mircea Ciubotaru, Vlad Cojocaru, Ion A. Florea, Gabriel Istrate, Ion Nuță, Tezaurul toponimic al României. Moldova, volumul I, Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale. 1772–1988, partea 1, București, Ed. Academiei Române, 1991–1992;

Moldovanu, Dragoș, Chestionar toponimic și entopic general cu un glosar de entopice onomasiologic, Iași, Institutul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor Iași, 1978;

Moldovanu, Dragoș, Chestionar toponimic și entopic general cu un glosar de entopice onomasiologic, Iași, 1978;

Moldovanu, Dragoș, Principii ale lexicografiei toponimice, dans « Anuar de lingvistică și istorie literară », XXIII, 1972, p. 73–100.

Neamțul, ținutul tezaur. Monografie, coord. D. Dieaconu, E. Preda, I. Săndulache, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2019;

Nedelcu, C., O călătorie pe Bistrița, de la izvoare până la Bacău, București, Întreprinderea poligrafică « Grafica Nouă », 1965.

Nicolae, Ion, Toponimie geografică, Ed. Meronia, București, 2006;

Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina. Date despre localități și informatori, București, 1987.

Popescu-Argeșel 1982 : Ion Popescu-Argeșel, Bistrița Aurie, București, Editura Sport-Turism. Adrian Rezeanu, Periplu toponimic, București, Editura Academiei Române., 2014 .

Săndulache, I., Geomorfologia bazinului râului Bistricioara, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2013;

Ștefănescu, C.M, Toponimia românească – o componentă de seamă a patrimoniului cultural al poporului nostru, în „Lucrările simpozionului de toponimie”, București, 1975, pp. 131-148;

Tezaurul toponimic al României. Moldova. II-2, Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale (1772–1988) (coordonator Dragoș Moldovanu), București, 1991–1992.

Tezaurul toponimic al României. Moldova. I3, Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine (exclusiv slavona) (autori Mircea Ciubotaru, Vlad Cojocaru și Gabriel Istrate ; coordonator Dragoș Moldovanu), Iași, Editura Universității « Alexandru Ioan Cuza », 2004.

Tezaurul toponimic al României. Moldova. I4, Toponimia Moldovei în cartografia europeană veche (cca 1395–1789) (autor Dragoș Moldovanu), Iași, Editura Universității « Alexandru Ioan Cuza », 2005.

Toma, Ion, 101 nume de locuri, București, Editura Humanitas, 2015.

Turcu, C., Stoide, C., Documente și regeste din ținutul Neamțului, în „Anuarul Liceului Petru Rareș”, 1934-1935, Piatra-Neamț, p. 131.

Turcu, Constantin, Preocupări de cultură generală, vol. III, Ed. Record, Piatra-Neamț, 1939;

Vălsan, George, Harta Moldovei de Dimitrie Cantemir, în „AARMSI”, s. III, tom VI (1927), pp. 1922-1926

Veress, Andrei, Păstoritul ardelenilor în Moldova și Țara Românească, în „Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorie”, Seria a III-a, tom VII, București, 1927;

ANEXE

HARTA RÂULUI BISTRICIOARA

